

FEJÉRMEGYEI NAPLÓ

Előfizetési árak:
1 évre 12 kor., 1/2 évre 6 kor., 1/4 évre 3 kor.
Egyes szám ára 10 fill.

Felolós szerkesztő:
BILKEI FERENC.

Megjelenik: kedden, csütörtökön és szombaton este.
Szerkesztőség és kiadó-hivatal: Szent-István-tér 1.
Egyes számok kaphatók: a dohánytözsdeben.

Dr. Prohászka Ottokár megyeispüspök

nagyszabású és országszerte nagy feltűnést keltett beszédét mondott a modernizmusról, a legújabb kor katholicizmusának mozgalmáról. A remek beszédet egész terjedelmében a következőkben közöljük:

Az emberiség azon dolgozik, hogy a természet nagy világába beleépítse a maga sajátos emberi világát, — világot, mint tudományt s világnézetet, világot, mint a praktikus élet világát. Ezt a munkát a főnállónak kritikájával s kutatás, elmélyedés meg. föltalálás révén az unjnak előteremtésével végzi, ront és épít, — lerajta a régit, hogy építsen újat. Ez a munka folytonos és kikerülhetetlen, mert a fejlődés egyre újabb kulturelemeket, új igazságokat hoz felszínre, melyeket föl kell vennünk világképünkbe s hasznosítanunk kulturánkban; a tudomány haladása kitágítja ismeretünket s új látóköröket nyit, melyek viszonyba lépnek vallással és hittel. A lelki világ az elváltozásaiban s fejlődésében azonban egy nagy erkölcsi és ideális feladat is vár ránk s ez az, hogy mindig meg kell óvnnunk a harmóniát hívó lelkünk s győzelmes kulturánk közt, azt a harmóniát, melynek az ideiglenes s az örökkévaló közt, a változó s a változatlan közt, tudás és hit, kulturáriszvat s vallásosság közt fönn kell állnia. Ezt a nagy problémát megoldják a harmonikus jeltek, ellenben nem oldják meg az erőszakos, szkeptikus vagy blazirt szellemek; ezt a problémát nem oldotta meg az az irányzat sem, melyet modernizmusnak hívnak.

A modernizmus nem részleges tan, nem egyik-másik tudósnak tudományos előitélete, hanem a modern emberi szellem állásfoglalása a természetfölöttivel szemben, mely manapság mint történelmi kritika s azután mint spirituális irányzat jelentkezik. Mint történelmi kritika szét akarja szedni az evangéliumot, mint spirituális irányzat pedig új tartalmat készül adni a katholicizmusnak, annyira újat, hogy a réginek csak a neve maradjon meg. Amellett összes értelmi, tudományos előitéletei s szabadságvágya is a tekintély ellen ösztönzik s bár hirdeti, hogy az egyházat tiszteli, de ugyanakkor szavát nem fogadja meg s kivált a román népek katholicizmusát támadja meg annyira, hogy válságba sodorta sokaknak hitét. Ez a nagy éleslátás készítette a Szentszékét arra a rendkívüli, éleszánt föllépésre, melyet Loisy kiközösítése, az új syllabus, a Pascendi dominici gregis encyclica jelzett, — mellyel irányt mutat nekünk s elvárja, hogy utba igazítását követni is fogjuk.

Vegyük tehát szemügyre a modernizmusnak kettős irányzatát: a kritikát s a filozófiát.

A modernizmus először is kritikai áramlat, mely a történelmi kritika nevében vizsgálja az evangéliumot s úgy szedi szét az írást, hogy az evangélium legfontosabb dogmái legendává foszlanak szét.

A múlt századnak is meg volt a maga erős kritikai áramlata s voltak az ujszövetségről is elméletei, de azok inkább okoskodó, találgató, gondolomformára készült elmagyarázatok voltak annak, amit hinni nem akartak. A modernizmus kritikája nem ilyen, — mondjuk — nem filozofáló, hanem történelmi kritika akar lenni, mely azt akarja kimutatni, hogy az ujszövetség elbeszélései nem történetiek, hanem legendaszülettek. Krisztusnak Szűztől való fogantatása, a bethlehemi éj, az egyház alapítása, Urunk föltámadása állítólag nem történelmi elbeszélések, ha-

nem legendák. Érdekes körülmény, hogy azért a modernizmus több, nevesebb képviselője; milyen Loisy is, e dogmákat elhiszi, nem tagadja azt, amit az egyház tanít, de az egyház nagy történelmi okmányait széttepi; megcsókolja az egyház kezét, de kiüti belőle az evangéliumot. Ezáltal az egyház leszorult történelmi alapról s arra ébred, hogy történelme balhiedelem; az egyház meggyőződése az volt, hogy amit az apostolok hirdettek azt látták is szemekkel, megtagogatták kezeikkel, most pedig azt akarják elhitetni, hogy e tanítás nem tényekre, hanem hiedelmekre s benyomásokra vonatkozott s szent Jánosnak nem azt kellett volna írnia, hogy amit láttunk s kezzeink megtagogattak, azt hirdettük nektek, hanem: ami megrendült lelkünknek látszott, amiben hallucináltunk, amit szuggesztióban átéltünk, azt hirdettük nektek. Az apostolok tana is csak hiten épült, nem pedig látáson, irásuk is nem tényről, hanem hitről való írás. Az evangélium a beszédben s tetben hatalmas, de gyorsan letört Messias kritikának tanítványainak lelki vetülete, de nem történelem.

A modernizmus másodszor filozófiai intellektualista áramlat, mely a természetből magyarázza a természetfölöttit, mely az emberit lépteti az isteni helyébe, a pszichai erőket a kegyelem helyébe s hitet, vallást s kinyilatkoztatást a tények világából kiemeli s áthelyezi azt a kedély ellenőrizhetlen, kiszámíthatatlan világába.

A kinyilatkoztatás szerintük nem egyéb, — mint határozatlan, szétfolyó, vallásos érzés, mely a patriarchákban s prófétákban nyert alakot. A vallásos érzésnek ugyanis épp úgy vannak szerintük zseniális emerei, mint vannak a tudományban s művészetben s zsenialitásuk abban áll, hogy kifejezést találtak annak, ami mások lelkében is él, de sávarosan és határozatlanul. A vallásos kinyilatkoztatás eszerint csak úgy megy végbe, mint az igazság s a szépség kinyilatkozásai a tudósokban s művészekben. A tudósok s művészek az igazság s szépség prófétái; Mózes, Izaiás. Szent Pál pedig a vallásosság géniusza. Ily géniusz lesz ezután s alakító munkájuk nincs kimerítve, ugyanezért a kinyilatkoztatás nincs befejezve, hanem folyik s nekünk nem szabad folyton vissza-visszanyulnunk a régibe, hanem a jobbat kell sürgetnünk, nem szabad a multhoz kötődnünk, hanem a teljesebb, igazabb jövendőt várunk.

Ily emberek kezében a dogmák is szétfolynak s míg egyik részük hisz meg bennük, a másik már a kereszténység legfőbb dogmáit is elmagyarázza. Szerintük a személyes Isten hite, Krisztus Istensége, a lélek halhatatlansága sem objektív értékek. Tisztelik a vallásosságát, melységnek tekintik, melyből a lélek öserőfi fakadnak, s önrudatukba emelkedve megalkotják a lét, az erő, az élett ideáljait, ezek a dogmák; de ehhez a tudásnak, az ismeretnek, éppem egy a változatlanságnak s marandóságnak semmi köze, mert a hit nem ismeret, hanem művészi alkotás. Minden dogma csak ideiglenes, szellős épület volna, mely a vallásosság mélységei fölé emelkedik, egy darabig jó szolgálatot tesz, de azután letörök s ilyen dogma tehát Isten, Krisztus, lélek is, képzetek, melyek kedélyünk szükségleteit fedezik s szívünk kinjárt, siró szavát egy időre feleltetik.

Az egész kereszténység az ő szemükben eszerint nem egyéb, mint annak a utkozatos, vallásos érzésnek szerencsés történelmi alakja, melyet Jézus élt át számunkra s a nyugari kultúrában fejlett s nőtt naggyá. Az evangélium nem egyéb, mint Jézus emberszeretői lelkének népfel-szabadító programja; evangélium, vagyis jó hír az Istennek közeledő országáról. Ez ország ki-

rálja Krisztus, ki meghalt ugyan, de nemskára eljövendő volt s a kereszténység várta is folyton visszajöttét. Mikor pedig el nem jött s a nyomorúság megmaradt, akkor a földi ország vársága elváltozott a mennyeiség hitébe, s a vissza nem jött Krisztus alakot cserélt s királyból Isten lett. Ugyancsak így spirituálizáltak, etizáltak s szimbolumokká változtatták az egyház többi dogmáját is; a dogma tisztára ideig-óraig divatos ideologia lett: a szentségokban csak szimbolikus ritusokat láttak, akárcsak a szabadkőműves páholyok ceremóniáiban.

Már most mi legyen a modernizmussal szemben a mi állásfoglalásunk?

Öszintén szólva, első érzésem e nagy hajótöréssel szemben a mely fájdalom s keresztény részvét, — melyen sajnálom a hitében merendült embert s szomorkodva nézem vívódását s vergődését, hogy konstátáljam végleges szerencsétlenségét s elsirjam fölöttük az evangéliumi panaszt: filii perditionis... tönkre ment emberek! Látom hogy harcolnak s küzdenek ők is, de az apostoli lelkeket jellemző nagy szó, melyet Pál apostol mondott, hogy úgy harcoltam, hogy a hitet megtartottam, nem illek rájuk. *Ők úgy harcoltak, hogy a hitet elvesztették; lelkük rajta veszett.*

De a részvét ez érzésénél meg nem állok; mert ha szeretetből irántuk részvétre gerjedve le is nyulok hozzájuk, hogy segítsek rajtuk; de nem tarthatok velük a lemondás útján, hanem föllel kell törnöm. Kritika s neokantianizmus s szibolizmus fölöt meg kell lengetnem a hitnek pálmáját; kell, hogy én is elmondhassam: úgy harcoltam, hogy a hitet megtartottam.

A mi ambíciónk a lelki világ e krízisében nem lehet más, mint hit, történetlen hűség, ragaszkodás Krisztus s az egyház iránt; ambíciónk: erős hittel állni a hitgyenge világban. De hogy a hit erős lehessen, fölvilágosult hitnek kell lennie, mert csak a fölvilágosultság óv meg a halálhozó kétségűtől. Szent Pál is azt kívánja, hogy hitünk értelmes legyen; akarja, hogy gondolkozva, reflektálva, számot adva méltán elmondhassuk a nagy szót: tudom, kiknek s tudom, miért hittem. Ezt a mai világban csak akkor érjük el, ha fölirtjük helyzetünket s érvényesíteni tudjuk állásfoglalásunkat a modernizmus e kettős irányzatával, a történelmi kritikával s a mouista idealizmussal szemben.

A következőkben föl akarom tüntetni s röviden igazolni a katholicus álláspontot.

Az első irányzatról, a kritikáról mi is valljuk, hogy az nagy s áldásos hatalom s telje-elismerésben részesítjük törekvéseit. Nem akarjuk a kritikát eltiltani a szent történettől sem; miért is tennők? Hisz ez is történet, történet, mely 2000 év előtt ment végbe, — történet, melyet 2000 év előtt írtak 2000 év előtti emberek s épp ezért lesz e leírason több ideiglenes jellegű találatunk majd rajta sok viszonylagos vonatkozást az akkori korhoz, nézetekhez s intézményekhez.

Nem botránkozunk azon sem, hogy a kritika ingadozik hipotézisek s ellentétes következtetések közt; nem csoda, hiszen új gondolatokat, új problémákat tár föl, új nehézségekkel találkozik s ha vannak gondolatok, melyek kápráztatják s vonzzák, de ezekről később maga is nyugodtabban ítél. Bizzunk az emberi észnek kritikájában, hogy rengés és ingadozás után megint csak visszatér a jól megalapozott régi igazságokhoz.

De amit okvetlenül kifogásolunk s kárhóztatnunk kell, az a kritikizmusnak túllengése, melytől beteg lesz ész s szív s leszáradnak az erős akaratnak s odaadásnak engrgiái. A kritika nem lehet öncél, hanem eszköz, — eszköz az igazság s a valóság kiderítésére s a mi esetünk-

Mai lapunk 4 oldal.

ben, eszköz a kinyilatkoztatás adatainak kiderítésére: A kinyilatkoztatás pedig voltaképp egy adatban csúcsosodik, *Krisztusban, akit meghált és föltámadt*. Ez Krisztus ténye s a kereszténység hite.

Ezt hirdették Pünkösöd napján, ezt prédikálta szent Pál. Evangéliumi iratok akkor még nem voltak, de megvolt az evangéliumi tény. Az evangélium már csak e nagy ténynek s a róla való hitnek hamisítatlan s mesterkéltelen kifejezése. Hogy pedig ez a kifejezés, a husvétii ténynek leírása, nem az oknyomozó történet akribéjával s nem a szisztematikus történések stílusán van tartva, az a dolgon nem változtat; sőt épp ez a körülmény emeli értékét, mert meglátszik rajta a közvetlen átélés s kétséget kizáró tapasztalat. Ez lehette a meggyőződésnek azt a háborítlan biztonságát; az akaratoknak vértanúi összetartását s ez hordozta s hordozza manapság is a rendületlen hitet, hitet a hitgyöngye világ krízisében. A hitgyöngyöség ne zavarjon meg minket. A szellemi világ különféle kríziseit el nem kerülhetjük. Vannak krízisek a metafizikában, vannak a többi tudományban, vannak még a hitben is. Mikor az egyház kevésbé kritikus korból kritikussabb időkbe hatol, vagy pedig mikor az egyes éles elmék a katolicizmusnak a változó bölcséleti rendszerek formáiban akarják át gondolni, akkor előállhatnak krízisek a hitben is. De amint legyőzzük a kríziseket a lelki világ más terein, úgy le kell győznünk azokat a hitben is s azt meg is tettük, végig a történelmen nem egyszer, megtettük a múlt században is. Akkor a természettudomány részéről találkozunk nehézségekkel s kiemelkedtünk belőlük: most meg a történeti kritika gördítű lábainak élé botránköveit; e köveket is összetörjük ellenkritikával s átlépjük az alázatos, bizó hit erejében!

A modernizmusnak másik irányzata a filozófiai, intellektualista áramlat, mely az idealizmusnak s naturalizmusnak formáiban gondolja el s vetkőzteti ki ezáltal ősi alakjából a kereszténységet, még pedig oly radikálisan, hogy bátran mondhatjuk, hogy teljes tagadásra vezet.

Mint említettem a kinyilatkoztatás szerintünk a vallásos érzés fejlődése, a kereszténység pedig az érzés és fejlődés szerencsés történeti alakja, melyet Krisztus élt át számunkra; van ezzel szemben ugyanannak az érzésnek más kevésbé szerencsés alakja, amilyen a perzsák, brahminok, görögök teológiája. — Továbbá szerintünk az evangélium Jézus népfelszabadító programja, mely mikor be nem ütött, akkor elváltozott s keletkezett az egyház nem mint krisztusi alapítás, hanem mint az összetartás igényének s szükségének történeti formája.

Mi ezzel szemben a mi meggyőződésünk? Mindenekelőtt az, hogy ez a magyarázat sem nem modern, sem nem tudományos.

Nem tudományos, mert ha tudományról van szó, akkor itt az illetékes tudomány csak a történelemtudomány lehet, melynek a nagy tényről nem szabad filozofálni, hanem a tényt konstatálni vagy annak alaptalanságát kell kimutatni. A nagy tény nem a fejlődés, hanem az egyéniség a legkonkrétebb s legnagyobb tény, Krisztus, aki köztünk élt, meghalt és föltámadt. Ha föltámadt, akkor egyházat is alapíthatott; akkor annak az egyháznak nem a hívek öntudatából s az összetartás szükségleteiből lehetett csak kinőnie, hanem Krisztus mondhatta tényleg, aminthogy igazán mondta: *Te Péter vagy s e kőszálon építem föl anyaszentegyházamat*. . . Ha föltámadt, akkor ő az Isten fia s akkor életének és halálának értékelését tőle kell vennünk, mikor mondja: az én testem, mely ti értetek adatik, — ez az én vérem, mely ti értetek ontatik; akkor tehát halála áldozat s belője való a megváltás. — Ha föltámadt s átszellemült, akkor köztünk lehet ti-koztatos jelenlétével s benyulhat a lelkekbe szent-

ségi tevékenységével s akkor a szentségek is nemcsak szimbolikus ritusok, hanem az isteni tevékenységnek csodálatos szent titkai.

A tudomány pedig sehogyssem kényszerít ez álláspontra elfagyására s a monista, kritikai idealizmusnak elfogadására, legkevésbé kényszerít arra ma mikor a tudomány szinte idealizálja az anyagot s átszellemíti az egész természetet, mikor a régi ellentét éter és kilogrammos anyag közt felsőbb egységbe, az energiába olvad át, mely sugárzik, áthat mindent s beláthatatlan mozgásnak forrása. Szükség van-e lemondásra a föltámadt, mennybement, a más kategóriák országából hozzánk szóló Krisztusúti most, mikor tudományos felfogásaink a természetnek formából formába való elváltozását s az életnek fokról-fokra való fejlődését hirdeti? Lehet-e természetét, kultúrával lefogni az emberi életet s elvágni transzendentális kapcsolatait most, mikor egyre jobban megragad a tény, hogy az ember az erkölcsi törvény felismerésében, a felelősségérzetben szinte érintkezik az Istennel s ez uton ugyancsak befo-gadhatja lelkebe kegyelmi benyulását? Nem, nem a naturalizmus most ugyancsak megjogosult s a modernizmus e részben nem modern, hiszen száz év előtti bölcselőknek, a kritikai idealizmusnak s naturalizmusnak formáiban akarja ismét át gondolni a katolicizmust. Máltán mondhatjuk, hogy ezen túl vagyunk.

Az erkölcsi törvény felismerésében, a felelőség érzetében az ember lelki világa szinte érintkezik az istenséggel és ez bizonyítja, hogy akár-milyen paradoxonnak látszassék is, az ember e világban, akár nagy legyen, akár kicsiny, el nem fér, hogy ennek a felséges emberi szellemnek az egész világ csak egy ketrec, amelyben elfajulhat, elorsorvadhat, de erő és győzelem csak a ketrec falait letörő nagy végtelenségben vár reá.

Ki kell terjszkelnem még arra is, hogy a modernizmus a kritikát az egyházra mint társaságra s organizmusra s alkalmazta s jöllehet csak ideiglenes alakítását kezdte ki, de ezt is oly módon, hogy a Szentség átkit foglalt e kritikát képviselő olasz és francia keresztény demokrácia ellen-

Természetesen nem a keresztény demokráciát kárhóztatta önmagában, hanem azt az áramlatot, mely e nevet fölvette, de a dolgot túlozta. Tulozunk nem szabad, ha demokraták vagyunk is. Mi is tudjuk, hogy a katolicizmusnak nemcsak isteni szervezete, hanem történeti formája is van, mely idővel elváltozik, amilyen például az az egyház viszonya az államhoz, vagy a politikai s szociális szervezettel is s van politikai és szociális tevékenysége is, melyet nem szabad összezavarni a vallásos, a kegyelmi tevékenységgel. Valljuk azt is, hogy a katolicizmusnak az ideiglenes, szociális jellegéhez s formáihoz van a kritikának is szava, s mi azt ugyancsak nem ellenezzük, sőt időnként szükségessé tartjuk. Következésképpen mi ugyancsak nem ragaszkodunk a régihez a történeti s szociális formákban s nem leszünk apologetái intézményeknek, melyek idejüket multák. Ugyanakkor azonban sehogyssem engedhetjük meg azt, hogy a politikai s szociális állás-foglalás különfélesége miatt a tekintélyt folyton támadják, hogy erkölcsi fölnyét csökkentsek. Aki az egyház történelmi formáit úgy támadja, hogy isteni tartalmát veszélyezteti, az bizonyára nem tesz szolgálatot a hívő népek, melynek hitét megzavarja s ragaszkodását az egyházhoz s ezzel szervezett összetartását megrendíti. S ezt nem tartották mindig szem előtt a francia és olasz keresztény demokraták; rosszul tették. De rosszul teszik azok az elmaradt katolikusok is, kik az egyházat történeti formáikkal, legyenek azok akár politikaiak, akár szociális formák, azonosítják s fogalommal sem bírnak a világ elváltozásáról. Ezekkel meg mi nem azonosítjuk magunkat; nem vagyunk védői a gazdagság mai el-osztásának s a szegénység megörökítésének, nem

a kasztok s osztályok urainak, a népek passzív jelkületének, mi akarjuk a keresztény demokráciát, amit azt XIII. Leó pápa kezdte, folytatni s fejleszteni. Ez bizonyára katolikus irányzat! De mikor a modernizmusnak túlzásait visz-szavetom, ugyanakkor elfogadom magából e mozgalomból a korszellem igényeit, melyeket ez velünk katolikusokkal szemben támaszt s melyekre a katolikus kongresszus figyelmét irányítanom kell. Ez igények a következők:

A modernizmus tudományból indul ki. A modernizmus nem a néplélek Istent kereső mozgalma, hanem magas értelmi műveltségű emberek munkája, kik tudományval, filozófiával akartak lendíteni a kereszténység ügyén; onnan indultak ki, mert a tudomány most a vezető hatalom s kiérezte, hogy a kereszténységnek a tudomány, a kritika presztízisével kell fellépnie. Kitérzzük ezt mi is; látjuk s csodáljuk azt az óriási munkát, mely a szellemi élet minden terén folyik s hoz-zátéhatjuk, sikeresen folyik.

Ezt megakasztani nem lehet sem tilalommal, sem erőszakkal s nem lehet, mert nem is szabad, lly milleben nekünk is fokozottabb munkát kell végeznünk, mely mélytányolni tudja s szívesen átveszi, ami jó, bárhonnán jön is az, akár hívő, akár hitetlen részről. Ez a felfogás soha sem árt. Látszik a történelemből, hogy mindannyiszor új kultúra támadt a kereszténység körében, valahányszor sikerült neki lefoglalnia a korszaknak sajátos kulturelemeit; így történt ez az egyházatyrak korában, így a XII. században s a renaissanceban; így kell történnie annak ma is. A modern műveltséget, a kritikát sem győzzük le addig, míg vívmányait le nem foglaltuk, viszont azokat csak akkor foglalhatjuk le ha képzettségünkben s tudományos munkáinkban az ő szintjára emelkedtünk. A modern katolicizmus jel-szava tehát a „laboramus”.

De a szellemi munkához szabadság kell s ezt a szabadságot meg kell adni. Az egyház bizonyára nem ellenzi e követelményt s legjobb fia az, kik nem szimatolnak lépten-nyomon herezist s nem kiáltanak anathémát, hanem maguk is dolgoznak s másokat is munkára serkentenek s maguk mások számára is a szellemi világ légkörét, a szabadságot követelik. Ne féltsé fölük senki a hitet s a jó erkölcsöket. Ők nem a szabadságnak, hanem a szabadságnak fia, — szabadságnak, mely hisz s szeret, mely szereti az egyházat, szereti s tiszteli a tekintélyt; de ugyanakkor tudja azt is, hogy hiába való egy világban, melynek alapja a szabadság, csak tekintélyt hirdetni s újra meg újra megismételni, amit már ezerszer hallottunk, hanem meg kell teremteni a betálat s a hitnek, a vallásnak az er-nyességek, a tekintélynek pszichológiai össze-kötéseibe, ki kell mutatni a tekintélynek alap-jait is s azok örök érvényességét.

Különben, mélyen tisztelt katolikus kongresszus, nekünk, úgy látszik, nincs okunk panaszkodni arról, hogy a katolikusok volnának azok, akik letörök a szabadságot. Tekintsék csak azt a tegnapi felvonulást. Hol láttak művelt világban, művelt fővárosnak és utcáján haramiákat, utonállókát? S azok az emberek tesznek ilyet, akik folyton a szólásszabadság, a gyülekezési szabadság ígét hordozzák ajkukon! A katolikusok sehol sem állottak utját semmiféle felvonulásnak és ha az illetők elveit el is itélték, de az egyéni szabadság kereteit lábbal nem taposták. De hát a mai világunk, úgy látszik, már ez a sora: a Bakonyban nincsenek utonállók, az Andrassy-ut — tele van velük!

Meg kell érteni a világot tévedésben is s e tévedések chaoszából ki kell emelni az igazságok gyöngyeit s azokat a jó ügy szolgálatában érvényesíteni.

Ha megértjük, hogy mi mozgatja őket s mi fáj nekik, ha öntudatra ébredünk érzelmi

SÖVEGJÁRTÓ JÁNOSNÉ
VASZON, ASZTALNEMŰ ÉS ÁGYNEMŰEK ÁRUHAZA SZÉKESFEHÉRVÁR,
BARÁTOK ÉPÜLETE, AZELŐTT ÖZV. HANEL ANTALNÉ-FELE ÜZLETHELYISÉG. —

elváltozásainak, melyek gyakran csak sajátosak, de nem hibásak, akkor alkalmassak leszünk arra, hogy őket a kereszténységbe bevezessük. A jelszó az: az ő ajtójukon be, a miénken ki, vagyis okos, hívő, szerető megértés s alkalmazkodás s tovagyörzést által segítjük őket a hitre. Tenni, járni, érintkezni, ezek az apostolság utjai. Az apostolok a világ utjain járva, vezetik a lelkeket Istenhez; nem várnak csodát, hanem felhasználják összes erőiket. Vannak — mondja Jooland — kik a modern világ megtérését csak csodától várják s míg az a csoda megjön, addig tanácsosnak tartják, hogy Krisztus szolgái téli szállásokra a sekrestyébe vonuljanak s ott a hivek kis csoportjától környékezve, megövik magukat a metélytől. Ezzel nem lehet hódítani. Nem elszigetelődni s egyre csak rácsalódnai a kultúra ki-növéséin, hisz ez egér- és patkánypraxis, de nem apostolok, komoly, munkásférfiak módja.

Ez uton belehelyezkedünk a korba, műveltségbe, annak szükségleteibe, s magunkkal visszük az átélte hitet, hogy beleállítsuk tartalmát s örök reményét az életbe, s ne csak szóval, hanem tettel, magával az étellel öntudatunkra-hozzuk azt, amit az apostol s az apostoli egyház nemcsak mondott, hanem átélte: *Fides victoria nostra!* Ez uton utópiák, tulzások, paradox, képtelen eszmék s felfogások közt is biztosan járunk s megövik lelkünket a szkepszis halaványságától s a kritizmus töviskoszorujától, melyet ez tört reményeinek s szétfosztott hitének keresztutján hordoz. Másrészt pedig bizalmat ébresztünk testvéreinkben, kik szívesen indulnak lelkes meleg, szívek után, kik látni akarnak erős hitet s boldogított reményt, — látni akarnak lelkes mély életet. Ha megálják, akkor megindulnak szívükben s elindulnak utána életükben. Népmozgalmakat nem csinálnak programokkal, hanem szenvedéllyel és szenvedéssel, izzó hittel s rendületlen bizalommal a jövődéség iránt. Nem kalkulálni s okoskodni, hanem égni s gyújtani kell. Aki ég, az gyűjt s a lelkek ma is szívesen fognak tüzet, mert lehet az emberiség romlott, lehet tulintellektualista, de a lelke mélyen mégis csak ott rejtőzik a lelkesültni s áldozni tudó pszichológia s ez a lelkelete mindig megadja magát annak az egyháznak, mely hinni s dolgozni bízni s szeretni tud — mely Krisztusilag él.

UJDONSÁGOK.

A magyar király városunkban.

Kellemetlen szeles, hűvös idő után ragyogó napfény üdözölte a királyváró Fehérvárt. A déli óráktól fogva valóságos népvándorlás indult ki az állomás felé. Először az összes iskolás gyermekek vonultak fel ünnepi díszben mosolygó kedves ábrázattal, zászlók alatt. A nép ezrei szinte egészen előzönlötték a vasut felé vezető utcákat Kocsi kocsi érve rohogott lefelé a várakozás helyére.

A pályaudvar pompásan fel volt díszítve zászlókkal s tölgyfagilándokkal. A bejáró fölött ott ékeskedett a király ötven év előtti szülővességét ábrázoló kép, mely a lövészegylet kincse.

Lassankint gyülekeztek a notabilitások. Ott voltak diszmagyarban Széchenyi Viktor főispán, Saára Gyula polgármester, Szüts Jenő alispán, Zichy Aladár gróf minister, Szögyényi M. László berlini nagykövet, Cziráky Antal gróf, Zichy János gróf v. b. t. tanácsosok, Zichy Rafael gróf, Eszterházy László gróf, Nádasdy Tamás gróf, Prohászka Ottokár dr. megyéspüspök a káptallal és a papsággal, Jámorffy Kálmán tábornok, Novotny Alajos alezredes, Békásy Elemér, Fiáth István cs. és kir. kamarások, Manndorff Géza, báró, Sárközy Aurél volt főispán, Csontos Andor, Horváth Gyula orsz. képviselők, Verebi Véghe István, Pajzs Gyula dr., Dettrich Zsigmond, Fiáth György, Meszleny Pál, Balassa Sándor, Gánóczy Flóris, Gebhardt Bódóg, Winkler Vilmos, Árókay Antal dr., Kálmán Vince, Kovács Sándor, Tarafás Béla, Turján József, Reé István, Hatt, ufty Dezső, Somorjai, Mazirevics vasuti és hajózási

felügyelők, stb. Zichy Jenőné grófné csillagkeresztes hölgy, Széchenyi Viktorné grófné, Zichy Rafaelné grófné, Booz-Waldeck, szül. Hunyady grófné s városunk előkelő hölgyei.

Pontban 3-kor látszott az udvari vonat hatalmas mozdonyának finom fehér füstje. A közönség körében izgatott mozgalom támadt, majd fölriadt a zugó éjlen, először az ifjúság ajkairól, aztán ujongva, zugva dübörögve az egész tömegben át. A vonat meglapítottá a menését, a király az ablakhoz lépett és gyönyörködve nézte a lelkes tömeget. Majd a szönyeggel bevont dobogóhoz ért a vonat, kinyitott az ajtó s a király könnyű lépésekkel lépett le a vonatról. Valóban mindenkit meglepett a Felső vidám kedélye, mosolygó arca s könnyű, a nem csupán szokásból emlegett ruganyos járása. Egy kissé előre hajlott már a dereka, az élet nehéz gondoljai barázdákat szántottak az arcára, mintha egy kissé soványabbnak is tátszanék, de a 79 esztendő terhét senki sem nézi le róla. Huszár tábornoki egyenruhában volt, cserfakoszorus arany hajtókéval. A szönyegekkel biterített peronra lépett s a főispán beszédét hallgatta meg, a ki röviden kifejezte városunk és megyénk hódolatát s azt az örömet, hogy 50 esztendő után, a mikor a város közönsége újra üdvözli Ferenc Józsefet, ő lehet a szerencsés, hogy ezen köszöntést tolmácsolhatja.

A király néhány köszönő szava belevesztett a főispán beszédét követő éjlenriadalomba. A király hosszabban beszélt a főispánnal, majd Szüts Jenő alispánt, Saára Gyula dr. polgármestert szólította meg és beszélt velük hosszabban, majd Jámorffy tábornok jelentését hallgatta meg, aztán Szögyény nagykövettel, Zichy Rafael, Zichy János, Nádasdy Tamás, Cziráky Antal, Zichy Aladár grófokkal és Sárközy Auréllal beszélgetett, közben szívesen üdvözölte az ott levő hölgyeket, a kik közül Zichy Jenőné és Széchenyi Viktorné grófnékat meg is szólította, majd a sorfalat álló kis iskolás leányokhoz szólott, a kik közül hárman Karl Emmyke, Hübner Maritta Morvay Erzsike egy gyönyörű gyöngyvirág csokrot nyújtottak át a felségnek. A király megcirógatta a kedves lánykák arcát Paár gróf hadsegéd pedig remek ajándékat adott át neki, Karl Emmyke egy aranylánc karkötőt kapott, benne a korona és király monogramja briliánsokból, a másik két kis lány gyönyörű nyakéket kapott. A király aztán megszólította Károly János nagyprepostot, Szuborits Jenő kanonokot, Manndorff Géza bárót, Reé István főkapitányt. Azután könnyű lépésekkel fölépelt a kocsi s az ablakhoz állva folytonos üdvözlések közt gyönyörködött a zugó éljenző tömeg lelkesedésében. A vonat lassan haladt már Ludvigh Gyula vezetése alatt, a ki Bráhm Alfrédolt vette át a vezető tisztét. Aztán lassan eltűnt szemünk elől a vonat s Fehérvár egy szép nap emlékével tért vissza a hétköznapok egyformaságába.

— **Királyvárás.** Mint a megbolygatott méhkas napok óta zsong városunk lakossága. A fiatalok, öregek egyaránt melegen érdeklődnek a nagy esemény iránt. A polgármesteri iroda, ahol a peronra szóló jegyeket osztották ki, napok óta valóságos ostromnak volt kitéve. A rendezés nehéz munkáját Saára Gyula dr. maga személyesen intézte, kitűnő segítséget kapván Námassy János árvaszéki ülnökben, aki a jegyzői teendőket vállalta magára.

A katonaság az egész várost és vidéket elárasztotta. Mindenütt lehet látni poros, agyoncsigázott alakokat, akik a farszto menetelésben kimerülve érnek városunkba. De érdekes körülmény az is, hogy a király jövetelét egész sereg detektív is megelőzte. Átkutatták az egész környéket, különösen a vasutat körülvevő községeket,

hogy nincs-e valahol gyanús alak, akiben némi anarkista hajlandóságok volnának felfedezhetők. Mert hát a királyok élete nem olyan mint más földi halandóé, akivel senki sem törődik. A király élete a dicsőség és tisztelet fényében ragyog, de mögötte ott ólálkodik az elégedetlenség és gyűlölet sötét szelleme, amely az uralkodók egész sorára fente már — nem eredménytelenül — villogó törét. A titkos rendőrökön kívül persze egész sereg csendőr is cirkál városunkban, hogy a király érkezését zavartalanná tegye.

Érdekes kalandja volt Mendly János Fel-mayer gyári vésnöknek, aki a mult szombaton Várpalotára utazott, a honnan a Mátyás király régi nevezes várkastélyának romjait akarta megnézni. Mint idegen kíváncsián nézelődött szerte a városban, aztán a király kastélya után kérdezősködött. Ez föl-tűnt valamelyik kíváncsi detektívnek. Nyomon követték s mikor félig-meddig tisztában voltak vele, le-fülették és beszéltették a ssendőriaktanyába. Persze hiába fogadkoztak, hogy ő a legátatlanabb polgára a széles monarkianak, senki se hitte el neki s annál inkább nem hitték, mert semmiféle igazoló irat nem volt nála s mint Palotán vad-idegen ember, senkivel nem igazolhatta magát. Végre is Fehérvárra sürgőyöztek, a honnan a gyár igazgatósága a legteljesebb mértékben biztosítottotta a csendőrséget, hogy Mendly barátunk mindeztideig legfeljebb a szunyogok és legyek véreinek kiöntásával vétejt, tehát ő Felső éleletét fél volna tőle félteni. Ekkor aztán néhány órai önkéntelen fölség után szabadjárá bocsátották a derék vésnököt.

— **Telefon.** Lapunk szerkesztősége — egy régi hiányon segíteni óhajtván — bevezette szerkesztőségünkbe a telefont. Telefonunk hivatalos száma 208.

— **A mentők.** Szombaton este ülte a Mentők Egyesülete 10 éves évfordulóját annak, hogy kocsija először jelent meg a mentés munkájában. Ennek a nagy napnak öröme a Latzkovits-féle vendéglőben társasvacsorát rendeztek, a melyn a mentés iránt érdeklődők közül 60—70 ünneplő jelent meg. Ott volt Saára Gyula dr. polgármester, Reé István főkapitány, Bierbauer Viktor dr., Lauschmann Gyula dr., Pataki Ármán dr., Karnik József dr. orvosok, Gerő Jakab, Tóth Artur, Bilkei Ferenc, Borchert Jenő dr. Simon Sándor t. főkapitány stb. stb. Az első felköszöntőt, egy klasszikusan kidolgozott szép beszédet Bierbauer Viktor dr. főorvos mondotta az ő derék mentőire, Bilkei Ferenc a mentés két főfaktorát, Reé István és Simon Sándor főkapitányokat éllette, egyszerű mind fölkérte Saára Gyula dr. polgármestert, hogy tegye az estélyt ünneplésesebbé azzal, hogy átnyújtja nekik a 10 éves szolgálati érmet. Ekkor Saára Gyula dr. mondott lendületes szép beszédet, a közönség nevében fejezván ki köszönetét a mentés nagy munkájáért s ünneplésesen átnyújtotta az ezüst szolgálati érmet. Lauschmann Gyula dr. a mentőket, majd a sajtót éllette, Pataki Ármán dr. mentők közemberéit, Simon Sándor Bierbauer Viktor főorvost éllette, Bilkei Ferenc a sajtóra mondott köszönetét viszonozta. A vidám társaság a késő órákig maradt együtt.

— **Szenzáció.** Az egyik helyi lap nagyszabású szenzációval lepte meg má városunk közönségét. Azzal vádolta a számvességet, hogy a vagyonmérleget 1906-ban hamis összegekkel, 97 ezer koronával meghamisította s így a város vagyoni állapota 97 ezer koronával hazugul kedvezőbbnek van feltüntetve. Utána néztünk a dolognak s konstatálhatjuk, hogy az egész nem egyéb, mint a különböző számemberek különböző felfogása, amely lehet talán kevésbé helyes, de a rosszakaratnak, a hamisításnak, a hazug eljárásnak még csak árnyéka sincs. A jelzett összegeket a közgyűlés megszavazta, a város építésre el is költötte, a számtudósok vitatkozhatnak, hogy jöhölyen van-e az összeg elszámolva, vagy sem, de a szenzáció mindenesetre összezsugorodott. A számvességek azonban vizsgálatot kér ön maga ellen s a tények megállapítása után — úgy látszik — sajtópör intézi el az ügyet.

Eljegyzés. Szigel Ignác eljegyezte Fekete István, helybeli birtokos, szép és kedves leányát, Juliskát.

A mőri szőlőt. Mőri munkatársunk értesít bennünket, hogy *Mőroit emberemlékezést őla nem volyan szővel, mint a milyen az idén mutatkozék.* Minőségre is, mennyiségre is. A tőkék csak úgy roskadoznak, édes terhük alatt, a beérés pedig oly szerencsés időjárás mellett következett el, amilyenre alig emlékeznek. A rothadásnak és egyéb szőlőbajoknak alig van nyoma. S ha most már elképzeljük, hogy a mőriak az idén körülbelül 130 ezer hektoliter bort várnak, gratulálhatunk nekik, mert ezzel körülbelül 2-3 millió korona pénz is dagasztja majd a bugyellárisukat. A kereskedők, különösen az osztrák borkereskedők már most ellépik a mőri szőlőhegyet. Öszszehasonlításokat tesznek a szomszéd szőlőhegyek termésével s már most így kezdnek maguk számára kellő mennyiséget lefoglalni. Átlag 36-40 fillér a szőlőndő must beigért ára. Ez azonban csak azoknál történik, a kik oly szerencsés arányú körülmények közt vannak, hogy nem kőrszőlőtenek boraikat föltétlenül és sőrgősen áruba bocsátani. Ezeket azonban segít a derék *Mőri Keresztény Hitelszövetkezet.* Ez a derék, áldásos intézmény most mutatja ki, hogy mekkora szerencsése lehet épen a szegény népek. Kézi jelzőlőgra, a vagyoni helyzet szerint a termés $\frac{1}{2}$ - $\frac{1}{3}$ értékét pénzben előlegül adja a megszorult gazdáknak. Így azok nem kénytelenek kényre-kedvre átadni termésüket a legközelebbi vevőnek s kiesszközlik, hogy az egész borvidék árai kellő és méltányos magaslaton maradhassanak. A mint tudvalevő, a keresztény hitelszövetkezetnek nagyméretű pincéje is van, a melyben 6-8000 hektoliter bor is elfér. Így a legszegényebb gazdák esetleg itt elhelyezhetik termésüket. Mőrszőlőtermeslése, a kezelés mintaszerűsége az egész országban ritkítja párját. Az eredmény hozzája mért. Fejérmegye pedig büszke lehet a derék mőriakra.

Felekezeti és községi tanítóképzés. A vallás- és közoktatásügyi miniszter megkereste Bácsbódog vármegye közigazgatási bizottságát egy rendelettel, amelynek értelmében az egyházmegyei hatóságok és a községek tulajdonát képező iskolák tanítóinak fizetéséből az eddig adott segélyek le nem vonhatók, mert a kormány csak ennek a segélynek és mellék díjaknak a leszámitásával egészíti ki a tanítók fizetését az új törvény értelmében. Ha pedig az egyházmegyei hatóságok és községek a tanítók fizetéséből ezeket az összegeket levonnák, — a kiegészítés akkor is csak ezéeknek a beszámításával fog megtörténni.

Cimbalomtanfolyam. Értesítem a n. é. közönséget, hogy tanítványokat cimbalomra elfogadok — lakáson vagy házon kívül — **elméleti és gyakorlati oktatásra**, úgy gyermekeket és felnőtteket, mint kezdőket és haladókat. — Tisztelettel: **Propszat Emilia**, öltövelés cimbalomtanárnő, Székesfehérvár, Halász-utca 3. (Saját ház.)

A megadóztatott sősborszesz. Az utóbbi időben a sősborszesz is éppoly megadóztatás alá esik, mint pl. a pálnka. A kereskedőknek tehát a megadóztatás végett készletüket illetékes helyen be kell jelenteniük. Zavaros Aladár rendőrkapitány, hogy meggyőződjenek, megfelelnek-e ebbeli kötelezettségüknek a helybeli kereskedők, a napokban egy kis vizitelt csinált náluk. A hivatalos vizsgálat folyamán több kereskedőnél mulasztást, illetve szabálytalanságot észlelt, miért is kihágási eljárást tett folyamatba ellentük.

Zeneiskola! Van szerencsém az igen tisztelt szőlők szives tudomására hozni, hogy zeneiskolamba (Táviráda-utca 21. sz. saját ház) a tanítványok felvételét f. évi szeptember hó 1-én megkezdem. A zeneiskolába kezdők és haladók felvételnek mindkét nemből; *hegedő, zongora, cimbalom és ének* tanfolyamra. Tandij mérsékelt. Az oktatás az orsz. m. kir. Zeneakadémia tanterve szerint történik. — Tisztelettel **Zámbor Zsigmond** zenetanár.

A rendőrségről. Zavaros Aladár rendőrkapitány Bucsi Imre és Ifj. Lendvai József, helybeli lakosokat utrendőri kihágásért 2-2 napi elzárásra ítélte. — Bors József, iszkaszentgyörgyi kocsis, ugyancsak utrendőri kihágásért 20 K pénzbírsággal sújtotta.

Piaci botrány. Barnai Jánosné, gyümölcsáros-köfa, a napokban olyan illemsértő nyelvelést vitt véghez, hogy valósággal megbotrántoztatta a piac közönséget. Zavaros Aladár az okozott botrányért 12 korona pénzbírságra ítélte.

IRODALOM.

A Szent-István-Társulat pátoló tagnsága.

Aki a nép-között él, vagy itt a városban megfordul a szegényebb sorsu munkásság körében, elművelés látja a gyűlöletnek, istentelenségnek és anarchikus elvadásnak olyan terjedését, aminő a történetirők tanulsága szerint mindig a nagy forradalmakat szokta megelőzni. Istenre, vallásra mit sem adnak, az urat gyűlölik, köteleltségről hallani sem akarnak, folyton csak jogikat emlegetik. Keresve e rettenetes állapot okait, azt látjuk, hogy a szegénység helyzete közvetszo nyainknak gazdasági, politikai és társadalmi állandó rosszabodása következtében súlyos ugyan, ez elégedetlenség így óriási fokát még sem igazolja s főként a tulzó kívánságok egyformaságát nem magyarazza. A szenvedélyek felszítása s a lehetetlen kívánságoknak közzájára adása a sajtónak az irodalomnak munkája. Az egyszerű emberek nagy hangon elszávt színesítés kifakadásainak forrása az újság s a lázító könyvek; istentelenségének táplálója a sok hazug füzet; erkölcsének sirásója a pornográfia. Ezeknek az eszközöknek ügyes forgatásával nyerik meg nemzetromboló eszméiknek az egyszerű nép ezreit; az anarchia diadalszekerét s a sajtó páripái huzzák.

Ismerve a bajt, magától kínálkozik a védekezés. S a védekezésnek önként ajánlkozó eszközeit lelkes emberek, társulatok és intézmények naponta nagyobb erővel ragadják meg s a keresztény világnézet és hazafias érzés és gondolkodás diadala tisztán ettől az erőtől, ettől a hévtől és buzgóságtól függ. Előljár a munkában a legrégibb katolikus irodalmi intézmény: a *Szent-István-Társulat*. Folyóiratával, tudományos kiadványaival a művelt köröknek nyújt orvosságot vagy immunizáló szert az istentagadó és hazálan tádomány mérge ellen, népiratkái, főként pedig népies pátoló tagnsága az egyszerű emberek ezreit akarja visszahódítani Krisztusnak, a hazafiságnak, a józan és becsületes életnek, a polgári erényeknek. A haszon reménye nélkül, egyéb kiadványainak fizetési hasznát hozva áldozatul, évről-évre a jó könyvek olyan kis kollekcióját dot, a a könyvpiacra, amelyért trigyelenek bennünket még az e téren ugyancsak előhaladó német katolikusok is. Mindazon könyvecskék, amelyeket eddig küldött népies pátoló tagjainak a társulat színe-java voltak a magyar irodalomnak. Édes hazánk viszontagságos múltját, az anyaszentegyház szenvedéseit és diadálait, az előteletek és babonák le-

rontását s gazdasági dolgokban való jó tanácsokat tartalmazták. A szép és jó életre nevelték s megtanították a tudomány eredményeire.

Most ismét köpögtat ajtonkon hasznos könyvecskéivel a Szent-István-Társulat. Az előbbi évek gyönyörű kiadványaihoz nem méltatlan társakat kínál. Naplára most is elsőrendű, az Új Kis-Tükör-III. része illettő folytatása az egész országban nagy tetszéssel fogadott két elsőnek. A kis gazda tanácsadója nyomán haszon, pengő arany vagy ropogó bankó tölti meg a jó tanácsokat megfogadó gazdáknak erszényét, a Szentek élete pedig lelki haszonnal lát el; a közélet harcaiban megbecsülhetetlen szívóssággal övezi lelkünket; megmutatja, hogy a szentek és mártírok mennyit szenvedtek és áldoztak, mennyit dolgoztak, mennyit tűrtek, csak hogy meg ne szegjék a hithez, az elvekhez való ragaszkodásnak szent köteleltségét.

Egyik jobb könyv, mint a másik. S a nyelvük perdülő, mentes az új hirlapi-magyarság cselőbötöl esetlenségétől. A szellemük kitűnő, kiállítasuk pedig a legjobb, amire a magyar nyomdajár egyáltalában képes. Áruk a szokásos két korona, mely összeg csak részben fedezi ezen kiadványokkal nagy áldozatot hozó társulat költségeit.

Aki gondol népünk boldogításával, egészséges, okos szellemi vezetésével, a robbantó ideák szárazra vetésével, azt nem kell külön kérnünk e könyvecskék ajánlására és terjesztésére. Ezek magukat ajánlják, mi meg terjesztésükkel szintén magunknak szerzünk érdemeket a keresztény restauráció munkájában.



Műtrágya

a legjobb és legjutányosabb ársban kapható a helybeli keresztény fogyasztási szövetkezet fő és fióküzletében.

Főüzlet: Szőgyény-utca 1.
Fióküzlet: Zámoly-utca 33.



Mielőtt
Számoly, Jászlag-1. öblött
KÖLCSÖN
íránt intézkedéknék,
Kérpen ájtalanul prospektust
WELER L. EGYED
BUDAPEST,
IX. Lásya-utca 7.
Telefon-Haterurban
46-31.

SCHMÖLTZ LÁSZLÓ

CIM, CIMER-, SZOBAFESTŐ- és MÁZOLÓ
SZÉKESFEHÉRVÁR, VÁSÁRTÉR 17. SZÁM.

Elvállal minden e szakmába vágó munkát a legnagyobb igényeknek megfelelőleg, szolid árak mellett.

Ugyanott egy jó házból való flu tanulónak felvételit.

Nyomatott az Egyházmegyei Könyvnyomdában, Székesfehérvárott.